

AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI SHAROITIDA ONA
TILINING RIVOJI VA TIL MADANIYATINI TAKOMILLASHTIRISH
MASALALARI

Nomozov Turdi Berdialiyvch

*Qashqadaryo viloyati Chiroqchi tumani 1-son tehnukumi
ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received:06.06.2026

Revised: 07.06.2026

Accepted:08.06.2026

KALIT SO'ZLAR:

ona tili, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, til madaniyati, raqamli muhit, internet, ijtimoiy tarmoqlar, sun'iy intellekt, elektron lug'atlar, masofaviy ta'lim, til salohiyati, adabiy til, innovatsion texnologiyalar

Mazkur maqolada axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi sharoitida ona tilining o'rnini, uning jamiyat hayotidagi ahamiyati va til madaniyatini takomillashtirish masalalari ilmiy asosda yoritilgan. Raqamli muhit, internet va ijtimoiy tarmoqlarning tilga ko'rsatayotgan ijobiy hamda salbiy ta'sirlari tahlil qilinadi. Shuningdek, sun'iy intellekt, onlayn ta'lim platformalari va elektron resurslar yordamida ona tilini rivojlantirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Maqolada til salohiyatini oshirish, adabiy til me'yorlariga rioya qilish va zamonaviy texnologiyalar asosida til madaniyatini yuksaltirish bo'yicha muhim taklif va tavsiyalar berilgan.

Hozirgi davr insoniyat taraqqiyotining yangi bosqichi bo'lib, u axborotlashgan jamiyat sifatida tavsiflanadi. Bu davrda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari barcha sohalarga chuqur kirib bormoqda va inson hayotining ajralmas qismiga aylanmoqda. Internet, mobil aloqa vositalari, sun'iy intellekt tizimlari va turli raqamli platformalar kundalik faoliyatimizni sezilarli darajada yengillashtirib, axborot almashinuvini tezlashtirmoqda. Shu bilan birga, bu jarayon til rivojiga ham katta ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, ona tilining saqlanishi, rivojlanishi va boyitilishi bugungi kunning dolzarb masalalaridan biriga aylangan.

Ona tili har bir millatning ma'naviy boyligi, tarixiy xotirasi va madaniy merosining asosi hisoblanadi. Til orqali inson fikr yuritadi, o'z his-tuyg'ularini ifodalaydi va jamiyat bilan muloqot qiladi. Shu sababli ona tilining rivojlanganligi jamiyatning umumiy taraqqiyot

darajasini ham belgilab beradi. Axborot texnologiyalari rivojlangan hozirgi davrda tilning qo'llanish doirasi kengayib borayotgan bo'lsa-da, uning adabiy me'yorlariga rioya qilish masalasi ham muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi ona tilini o'rganish va rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar yaratdi. Bugungi kunda elektron lug'atlar, tarjima dasturlari, onlayn kutubxonalar va ta'lim platformalari orqali tilni o'rganish ancha osonlashdi. Ilgari faqat an'anaviy darsliklar orqali o'rganilgan til endilikda video, audio va interfaol materiallar yordamida o'zlashtirilmoqda. Bu esa o'quvchilarning qiziqishini oshirib, bilim olish jarayonini samarali tashkil etishga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, masofaviy ta'lim tizimining rivojlanishi natijasida har bir inson istalgan joyda turib bilim olish imkoniyatiga ega bo'ldi.

Shu bilan birga, axborot texnologiyalarining salbiy jihatlari ham mavjud. Ijtimoiy tarmoqlarda va turli internet platformalarida adabiy til me'yorlariga rioya qilinmasligi, so'zlarning noto'g'ri yozilishi, qisqartirilgan shakllardan keng foydalanish holatlari ko'payib bormoqda. Bu esa til madaniyatining pasayishiga olib keladi. Ayniqsa, yoshlar orasida aralash til ishlatish, ya'ni o'zbek tiliga boshqa tillardan so'zlarni keraksiz qo'shish odati keng tarqalmoqda. Bunday holatlar ona tilining tozaligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Internet va ijtimoiy tarmoqlar bugungi kunda asosiy axborot manbai sifatida xizmat qilmoqda. Ular orqali insonlar tezkor muloqot qiladi, fikr almashadi va turli ma'lumotlarga ega bo'ladi. Biroq bu platformalarda tilga e'tibor yetarli darajada emas. Ko'pincha foydalanuvchilar imlo qoidalariga amal qilmaydi, so'zlarni noto'g'ri yozadi yoki keraksiz qisqartirishlardan foydalanadi. Natijada adabiy til me'yorlari buziladi. Shu sababli raqamli muhitda til madaniyatini oshirish dolzarb vazifalardan biridir.

Raqamli ta'lim tizimi esa ona tilini o'rganishda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Onlayn platformalar, mobil ilovalar va virtual darslar orqali o'quvchilar mustaqil ravishda bilim olishlari mumkin. Bu jarayonda o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki yo'naltiruvchi rolini bajaradi. Interfaol metodlar, test tizimlari va multimedia vositalari yordamida til o'rganish jarayoni yanada samarali tashkil etiladi. Bu esa o'quvchilarning bilimni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Sun'iy intellekt texnologiyalari ham til rivojiga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Bugungi kunda avtomatik tarjima tizimlari, nutqni aniqlash dasturlari va matn tahlil qilish tizimlari keng qo'llanilmoqda. Bu vositalar til o'rganishni yengillashtiradi va tezlashtiradi. Masalan, tarjima dasturlari orqali turli tillardagi matnlarni tezkor tarjima qilish mumkin. Nutqni aniqlash tizimlari esa talaffuzni o'rganishda yordam beradi. Biroq bu texnologiyalardan noto'g'ri foydalanish tilni yuzaki o'rganishga olib kelishi mumkin. O'zbekistonda ona tilini rivojlantirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu borada Shavkat Mirziyoyev ona tilining ahamiyati haqida alohida ta'kidlab, uni asrab-avaylash va rivojlantirish har bir fuqaroning burchi ekanini qayd etgan. Davlat tomonidan qabul qilinayotgan qonun va qarorlar, amalga oshirilayotgan dasturlar tilning nufuzini oshirishga

xizmat qilmoqda. Rasmiy hujjatlarning davlat tilida yuritilishi, ta'lim tizimida ona tiliga e'tiborning kuchaytirilishi bu boradagi muhim qadamlar hisoblanadi.

Til madaniyatini oshirish masalasi ham dolzarb ahamiyatga ega. Adabiy til me'yorlariga rioya qilish, to'g'ri va ravon nutq so'zlash, so'z boyligini kengaytirish har bir inson uchun muhimdir. Bu borada ommaviy axborot vositalari, ta'lim muassasalari va madaniy tashkilotlar muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, yoshlarni ona tiliga hurmat ruhida tarbiyalash kelajak uchun muhim ahamiyatga ega.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan to'g'ri foydalanish orqali tilni rivojlantirish mumkin. Masalan, elektron lug'atlar yaratish, milliy korpuslarni rivojlantirish, onlayn ta'lim platformalarini kengaytirish tilning boyishiga xizmat qiladi. Shuningdek, sifatli kontent yaratish, adabiy til me'yorlariga rioya qilish va tilni targ'ib qilish orqali til madaniyatini oshirish mumkin.

Shu bilan birga, mavjud muammolarni ham e'tibordan chetda qoldirmaslik kerak. Texnologiyalardan noto'g'ri foydalanish, tilga bo'lgan e'tiborning pasayishi va sifatli o'quv materiallarining yetishmasligi til rivojiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bu muammolarni hal etish uchun ta'lim tizimini rivojlantirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish zarur.

Kelajakda axborot texnologiyalari yanada rivojlanib, til bilan bog'liq yangi imkoniyatlarni yaratadi. Sun'iy intellekt asosidagi tizimlar, elektron platformalar va global tarmoqlar orqali tilni o'rganish yanada osonlashadi. Bu esa ona tilining rivojiga yangi bosqich olib keladi. Biroq bu jarayonda tilning asl qiyofasini saqlab qolish va uning adabiy me'yorlarini himoya qilish muhim vazifa bo'lib qoladi.

Xulosa qilib aytganda, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ona tilining rivojiga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu texnologiyalardan oqilona foydalanish orqali tilni boyitish, uning qo'llanish doirasini kengaytirish va til madaniyatini oshirish mumkin. Ona tilini asrash va rivojlantirish esa har bir insonning muqaddas burchidir. Chunki til — millatning kelajagini belgilovchi eng muhim omildir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Davlat tili to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining davlat tili va til siyosatiga oid farmon va qarorlari.
3. O'zbek tilining izohli lug'ati. – Toshkent: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" nashriyoti.
4. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asoslari. O'quv qo'llanma. – Toshkent.
5. Zamonaviy lingvistika va tilshunoslik asoslari. – Toshkent.
6. Pedagogik texnologiyalar va innovatsion ta'lim metodlari. – Toshkent.
7. Internet manbalari va elektron resurslar.